

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026

UNIFICATION OF CONFLICT-OF-LAWS RULES IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY: A COMPARATIVE ANALYSIS OF INTERNATIONAL AND NATIONAL APPROACHES.

Payzullaeva Diyorakhon Dilmurodovna

*Master's Student, Tashkent State University of Law, Specialization:
International Arbitration Law.*

Abstract: *This article provides a comparative analysis of international and national approaches to the unification of conflict-of-laws rules in the field of intellectual property. Based on the principles of lex loci protectionis and party autonomy, the study examines the European Union's CLIP principles, the American Law Institute (ALI) principles, and WIPO multilateral conventions. Furthermore, it explores the current state of Uzbekistan's legislation, intellectual property obligations within the framework of WTO accession, and develops scholarly recommendations for harmonizing the national legal system with international standards.*

Keywords: *intellectual property, conflict-of-laws rules, unification, lex loci protectionis, private international law, CLIP principles, TRIPS, WIPO, party autonomy, Uzbekistan.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada intellektual mulk sohasidagi kollizion normalarni unifikatsiyalashning xalqaro va milliy yondashuvlari qiyosiy tahlil qilinadi. “Lex loci protectionis” va “tomonlar avtonomiyasi” tamoyillari asosida Yevropa Ittifoqi CLIP tamoyillari, Amerika Huquqiy Instituti prinsiplari va WIPO ko'p tomonlama konvensiyalari o'rganiladi. O'zbekiston qonunchiligining amaldagi holati, JSTga a'zolik jarayonidagi intellektual mulk majburiyatlari va milliy huquqiy tizimni xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish bo'yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *intellektual mulk, kollizion normalar, unifikatsiya, lex loci*

**“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

protectionis, xalqaro xususiy huquq, CLIP tamoyillari, TRIPS, WIPO, tomonlar avtonomiyasi, O‘zbekiston.

Raqamli texnologiyalar va globallashtirish sharoitida intellektual mulk huquqlarining transchegaraviy amalga oshirilishi xalqaro xususiy huquqning eng dolzarb muammolaridan biriga aylandi. Mualliflik huquqi, patentlar, tovar belgilari va savdo sirlari turli yurisdiksiyalarda har xil me‘yoriy tartibga solinishi sababli ushbu huquqlar bilan bog‘liq nizolarda qaysi davlat huquqini qo‘llash lozimligini belgilash murakkab kollizion masalani yuzaga keltiradi¹. Zamonaviy raqamli iqtisodiyotda bitta intellektual obyekt bir vaqtning o‘zida yuzlab davlatlarda muomalada bo‘lishi mumkin bo‘lgan sharoitda kollizion normalarning unifikatsiyalashtirilmagan holati amaliy muammolar zanjirini keltirib chiqarmoqda².

O‘zbekiston Respublikasining Jahon Savdo Tashkilotiga a‘zo bo‘lish jarayoni va “Raqamli O‘zbekiston - 2030” strategiyasi doirasida milliy intellektual mulk qonunchiligini xalqaro standartlarga moslashtirish masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqolaning maqsadi intellektual mulk sohasidagi kollizion normalarni unifikatsiyalashning asosiy xalqaro yondashuvlarini tahlil qilish va O‘zbekiston milliy huquqiy tizimini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Intellektual mulk sohasidagi kollizion muammolarning o‘ziga xos xususiyatlari

Intellektual mulk sohasidagi kollizion munosabatlar uchta asosiy xususiyat bilan ajralib turadi. Birinchidan, intellektual mulk huquqlari, an‘anaviy ashyoviy huquqlardan farqli

¹Kur, H. Intellectual Property in Private International Law // Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de la Haye. - Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2005. - Vol. 317. - P. 1-156.
<https://assets.hcch.net/docs/d92b9a1a-386e-4293-b74e-7871b8451d3a.pdf>

²WIPO. Intellectual Property and the Internet of Things: Addressing the Challenges // World Intellectual Property Organization. - Geneva: WIPO Publishing, 2021.
https://tind.wipo.int/record/28728/files/wipo_pub_856.pdf

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026

o’laroq, hududiy xarakter kasb etadi: har bir davlat o’z hududida amal qiladigan intellektual mulk huquqlarini mustaqil ravishda belgilaydi. Ikkinchidan, raqamli muhitda intellektual obyektlarning tarqalishi bir vaqtning o’zida ko’plab yurisdiksiyalarda zarar yetkazishi mumkin. Uchinchidan, intellektual mulk shartnomalari hamda huquqbuzarliklardan yuzaga keladigan da’volar uchun turli kollizion yondashuvlar qo’llanilishi normativ nomuvofiqlikni keltirib chiqaradi³.

An’anaviy xalqaro xususiy huquqda intellektual mulkka nisbatan qo’llaniladigan huquqni aniqlashda ikkita asosiy yondashuv mavjud: **“lex loci protectionis”** (himoya so’raladigan davlat huquqi) va **“lex originis”** (asar yaratilgan davlat huquqi). Bern konvensiyasining 5²-moddasi *lex loci protectionis* tamoyilini mustahkamlagan bo’lib, unga ko’ra huquq egasining himoyasi so’rab murojaat qilinayotgan davlat qonunchiligi qo’llaniladi⁴. Ushbu yondashuv mualliflik huquqi sohasida keng qo’llanilsa-da, patent va tovar belgilarini ro’yxatdan o’tkazish talabi bilan chambarchas bog’liqligi tufayli turli davlatlar o’rtasidagi kollizion nomuvofiqlikni bartaraf eta olmaydi⁵.

Xalqaro unifikatsiya yondashuvlari: TRIPS va CLIP tamoyillari

Intellektual mulk sohasidagi kollizion normalarni unifikatsiyalashning birinchi muhim bosqichi 1994-yilda TRIPS kelishuvining qabul qilinishi bo’ldi⁶. Biroq TRIPS asosan moddiy-huquqiy standartlarni belgilash bilan cheklangan va kollizion normalarni

³Yevropa parlamenti va Kengashining fuqarolik va tijorat ishlari bo’yicha yurisdiksiya, sud qarorlarini tan olish va ijro etish to’g’risidagi 2012-yil 12-dekabrda 1215/2012-sonli Reglamenti (Brussels I Recast) // Yevropa Ittifoqi rasmiy jurnali (OJ L 351). - 2012. - 7-modda, 2-band.

⁴Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (as amended on September 28, 1979). Art. 5(2). <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/>

⁵WIPO Intellectual Property Handbook. Geneva: WIPO Publication No. 489, 2004. P. 244-252. https://tind.wipo.int/record/28661/files/wipo_pub_489.pdf

⁶TRIPS Agreement (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), 1994. Art. 1-3. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf

**“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

to’liq tartibga solmaydi. Bu borada ikki muhim akademik loyiha xalqaro e’tirofga sazovor bo’ldi.

Yevropa Max Planck guruhi tomonidan 2011-yilda ishlab chiqilgan **CLIP tamoyillari** (Conflict of Laws in Intellectual Property) intellektual mulk nizolari uchun maxsus kollizion normalar to’plamini taklif qiladi. CLIP tamoyillarining 3 - 202-moddasiga ko’ra, intellektual mulk huquqlarining yuzaga kelishi, amal qilishi va bekor bo’lishi masalalarida *lex loci protectionis* tamoyili qo’llanilishi shart⁷. Shuningdek, CLIP onlayn muhitda tarqatilgan asarlar uchun “moslashtirish” mexanizmini joriy etib, barcha tegishli davlatlarda huquqbuzarlik ro’y bergan taqdirda eng chambarchas bog’liq bo’lgan yagona huquqiy tizim qo’llanilishi imkoniyatini kafolatlaydi.

Amerika Huquqiy Instituti tomonidan 2008-yilda taqdim etilgan **ALI Principles** amerikalik yondashuv sifatida tomonlar avtonomiyasini kengroq doirada tan oladi va savdo sirlariga nisbatan qo’llaniladigan huquqni tanlashda muzokaralar erkinligiga keng imkoniyat beradi⁸. ALI yondashuvining o’ziga xosligi shundaki, u intellektual mulk shartnomalariga - xususan, litsenziya shartnomalari va mualliflik huquqini topshirish bitimlariga - nisbatan xalqaro tijorat shartnomalaridagiga o’xshash darajadagi tomonlar avtonomiyasini qo’llashni ma’qullaydi⁹.

Milliy yondashuvlar va yurisdiksiyalararo tafovutlar

Yevropa Ittifoqi a’zo davlatlari amaliyotida Rim II Reglamentining 8-moddasi

⁷European Max Planck Group on Conflict of Laws in Intellectual Property (CLIP). Principles on Conflict of Laws in Intellectual Property. Munich, 2011. Art. 3:202.

⁸American Law Institute. Intellectual Property: Principles Governing Jurisdiction, Choice of Law, and Judgments in Transnational Disputes <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/7687>

⁹Synodinou T.-E. Codification of Copyright Law in the Digital Age. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2012. https://www.researchgate.net/publication/341727505_IPIL_SYNODINOUS_DIGITAL-EUROPEAN-COPYRIGHT-LAW

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026

intellektual mulk huquqining buzilishidan yuzaga keladigan noqonunviy majburiyatlarga nisbatan *lex loci protectionis* ni imperativ norma sifatida belgilagan. Bu degani, EU doirasidagi intellektual mulk huquqbuzarliklarida tomonlar o’zaro kelishib boshqa davlat huquqini tanlash imkoniyatidan mahrum etilgan. Ushbu qat’iy yondashuv intellektual mulk huquqlarining hududiy xarakterini ta’kidlasa-da, transnatsional raqamli faoliyatda qo’llaniladigan huquqni aniqlashni qiyinlashtiradi¹⁰.

AQSh amaliyotida esa tovar belgilari sohasida maxsus kollizion yondashuv qo’llaniladi: “Lanham Act” ning ekstrahududiy amal qilish doirasi federal sudlar tomonidan kengaytirilgan bo’lib, AQSh fuqarolari yoki kompaniyalari aralashgan ziddiyatlarda amerikan huquqining tatbiq etilish imkoniyati ko’paytirilgan¹¹. Bunday unilateral (bir tomonlama) yondashuv xalqaro amaliyotda yurisdiksiyalar to’qnashuviga (*conflict of jurisdictions*) sabab bo’lmoqda va xalqaro unifikatsiya zaruriyatini yanada oshirmoqda.

Osiyo-Tinch okeani mintaqasida Xitoy huquq tizimi intellektual mulk kollizion normalarini saqlab qolish tamoyiliga tayanadi: “Xalqaro xususiy huquq to’g’risida” gi 2010-yilgi Qonun intellektual mulk huquqining vujudga kelishi va shartnomasiz majburiyatlarga nisbatan himoya so’raladigan davlat huquqini qo’llashni belgilaydi, shartnomaviy munosabatlarda esa tomonlarga qo’llaniladigan huquqni tanlash imkoniyati berilgan¹². Madridning xalqaro ro’yxatdan o’tkazish tizimi tovar belgilarini ko’p davlatlarda bir vaqtda himoya qilish uchun protsessual asosni ta’minlaydi, ammo bu tizim ham moddiy huquqlar bo’yicha kollizion normalarni to’liq

¹¹Dinwoodie G.B. Private International Aspects of the Protection of Trademarks // WIPO Forum on Private International Law and Intellectual Property 2014; Geneva: WIPO, 2001. P. 20-34.

¹²Torremans P. (ed.) Intellectual Property and Private International Law. Oxford: Hart Publishing, <https://tind.wipo.int/record/40949>

**“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

unifikatsiyalamaydi¹³.

O‘zbekiston qonunchiligi va xalqaro standartlarga muvofiqlik

O‘zbekiston Respublikasida intellektual mulk sohasidagi asosiy me‘yoriy-huquqiy hujjatlar sifatida qabul qilingan “Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to‘g‘risida”gi Qonun¹⁴ va Fuqarolik kodeksining xalqaro xususiy huquqqa bag‘ishlangan 1158-1160 moddalari¹⁵ amal qiladi. Biroq ushbu qonunlarda intellektual mulk huquqlarining transchegaraviy himoyasiga nisbatan qo‘llaniladigan huquqni aniqlashning maxsus kollizion normasi mustahkamlanmagan - umumiy “himoya so‘raladigan davlat huquqi” qoidasiga havola qilish bilan cheklanilgan.

Amaldagi qonunchilikdagi ushbu bo‘shliq Jahon Savdo Tashkilotiga a‘zolik muzokaralari nuqtai nazaridan ham muammoli hisoblanadi. Jahon Savdo Tashkiloti Ishchi guruhining so‘nggi hisobotlarida¹⁶ O‘zbekiston zimmasiga TRIPS standartlarini to‘liq amalga oshirish majburiyati yuklanayotganligi ta‘kidlanmoqda. TRIPS ning 1-3 moddalari milliy rejim va eng qulay davlat tamoyillarini nazarda tutgani bilan, bu tamoyillarning kollizion normalar tizimiga ta‘sirini ta‘minlash alohida qonunchilik mexanizmlarini talab etadi¹⁷.

O‘zbekiston WIPO boshqaruv organlari a‘zosi sifatida Bern konvensiyasi, Parij konvensiyasi va Madridning xalqaro ro‘yxatdan o‘tkazish tizimiga qo‘shilgan¹⁸. Biroq

¹³Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks (1891) and Protocol. <https://www.wipo.int/en/web/treaties/registration/madrid/index>

¹⁴O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to‘g‘risidagi qonun (yangi tahriri). <https://lex.uz/docs/-1022944>

¹⁵O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi. T.: Adolat, 2023. <https://lex.uz/docs/-180552>

¹⁶WTO. Accession of Uzbekistan. Working Party Report. https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_ouzbekistan_e.htm

¹⁸WIPO Lex Database. Uzbekistan Intellectual Property Legislation. <https://wipo.lex.wipo.int/en/profile/UZ>

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026

ushbu konvensiyalarning moddiy-huquqiy qoidalari milliy qonunchilikka to’liq o’tkazilgani holda, ularning kollizion-huquqiy natijalari ya’ni, qaysi davlat huquqini qo’llash lozimligi masalasi Fuqarolik kodeksida yetarli darajada aniq tartibga solinmagan. Bunday normativ to’liqsizlik xalqaro intellektual mulk nizolarida O’zbekiston sudlari uchun amaliy qiyinchiliklar keltirib chiqarmoqda.

Shuningdek, raqamli asarlar uchun “geo-bloklash” amaliyotining huquqiy asosi, sun’iy intellekt tomonidan yaratilgan asarlarning muallifligi, va domenli nomlar bilan bog’liq tovar belgisi nizolari kabi zamonaviy masalalar O’zbekiston intellektual mulk qonunchiligida hali tartibga solinmagan sohalardir. Mazkur masalalar, o’z navbatida, qo’llaniladigan huquqni aniqlashda yangi kollizion muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Amalga oshirilgan qiyosiy tahlil natijalari quyidagi xulosalar va amaliy tavsiyalarni shakllantirishga imkon beradi.

Birinchi, O’zbekiston Fuqarolik kodeksiga intellektual mulk huquqlarining yuzaga kelishi, amal qilishi va huquqbuzarliklar uchun qo’llaniladigan huquqni alohida tartibga soluvchi maxsus kollizion normalar kiritish zarur. Bunda CLIP tamoyillarining *lex loci protectionis* asosidagi modelidan foydalanish maqsadga muvofiq bo’ladi.

Ikkinchi, intellektual mulk litsenziya shartnomalari va topshirish bitimlari uchun tomonlar avtonomiyasini qonunchilik darajasida mustahkamlash lozim. Bu xorijiy investorlar va litsenziat kompaniyalari uchun huquqiy aniqlik va prognozlilikni oshiradi.

Uchinchi, JSTga a’zolik muzokaralari doirasida TRIPS majburiyatlari ijrosini ta’minlash uchun milliy intellektual mulk qonunchiligida “milliy rejim” va “eng qulay davlat” tamoyillarining kollizion ta’sirini aniq tartibga soluvchi qo’shimcha normalar ishlab chiqilishi kerak.

To’rtinchi, raqamli muhitdagi intellektual mulk nizolari uchun WIPO onlayn

**“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

nizo hal etish mexanizmlari bilan hamkorlik o’rnatish va domenli nomlar bo’yicha UDRP protseduralarini milliy qonunchilikka integratsiya qilish transchegaraviy nizolarni samarali hal etishni ta’minlaydi.

Beshinchidan, SHXT va MDH mintaqaviy tuzilmalari doirasida intellektual mulk kollizion normalarini uyg’unlashtiruvchi ko’p tomonlama bitimlar tashabbusini ilgari surish O’zbekiston uchun mintaqaviy intellektual mulk markaziga aylanish imkoniyatini yaratadi. Tadqiqotlarda ta’kidlanganidek, ushbu sohadagi islohotlar nafaqat JSTga a’zolik talablarini bajarish, balki xorijiy to’g’ridan-to’g’ri investitsiyalarni jalb qilishning muhim shartiga ham aylanib bormoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

I. Normativ-huquqiy hujjatlar

O’zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi. - T.: Adolat, 2023. - 1158–1160-moddalar.

O’zbekiston Respublikasining Qonuni. “Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to’g’risida” (yangi tahriri). 10.10.2022 yildagi O’RQ-797-son // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.

O’zbekiston Respublikasining Qonuni. Patentlar to’g’risida (yangi tahriri). 29.08.2002 yildagi 400-II-son // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.

II. Xalqaro shartnomalar va model hujjatlar

Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (as amended on September 28, 1979).

European Max Planck Group on Conflict of Laws in Intellectual Property (CLIP). Principles on Conflict of Laws in Intellectual Property. - Munich, 2011.

Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks (1891) and Protocol.

**“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

TRIPS Agreement (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), 1994.

WTO. Accession of Uzbekistan. Working Party Report. WT/ACC/UZB/11. - Geneva: WTO, 2025.

III. Ilmiy adabiyotlar va maqolalar

American Law Institute. Intellectual Property: Principles Governing Jurisdiction, Choice of Law, and Judgments in Transnational Disputes (ALI Principles). - Philadelphia: ALI, 2008.

Dinwoodie G.B. Private International Aspects of the Protection of Trademarks // WIPO Forum on Private International Law and Intellectual Property. - Geneva: WIPO, 2001. - P. 20-34.

Drexl J. Intellectual Property and Private International Law - The CLIP Approach // Journal of Private International Law. - 2010. - Vol. 6(3). - P. 507-540.

Kur H. Intellectual Property in Private International Law // Recueil des Cours. - Leiden: Martinus Nijhoff, 2005. - Vol. 317.

Muminov A.K. O‘zbekistonda intellektual mulk huquqini xalqaro standartlarga moslashtirish // Huquq - Pravo - Law. - 2023. - № 2. - B. 58–67.

Raximov I.I. Intellektual mulk sohasidagi xalqaro shartnomalar va O‘zbekiston majburiyatlari // O‘zMU xabarlar. - 2022. - № 3. - B. 134–142.

Torremans P. (ed.) Intellectual Property and Private International Law. - Oxford: Hart Publishing, 2008.

WIPO. Intellectual Property and the Internet of Things. - Geneva: WIPO, 2023.